

STATE UNIVERSITY “KYIV AVIATION INSTITUTE”
Department of English Philology and Translation
(Ukraine)

EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC INSTITUTE OF PHILOLOGY
(Taras Shevchenko National University of Kyiv)
(Ukraine)

UNIVERSIDADE ESTADUAL DO CENTRO OESTE
(State University of the Central West (UNICENTRO),
(Paraná, Brazil)

KIPP AUSTIN COLLEGIATE
(Austin, TX, USA)

XVIII Міжнародна науково-практична конференція
«ФАХОВИЙ ТА ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»
Київ, 29-30 квітня 2026 року

18th International Conference
GENERAL AND SPECIALIST
TRANSLATION / INTERPRETING:
THEORY, METHODS, PRACTICE
Kyiv, April 29-30, 2026

УДК:81' 25(063)(081)

Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. Л. Г. Буданової, Т. Є. Храбан. Київ, 2026. 220 с.

Збірник містить статті учасників та учасниць XVIII Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, яка відбулась 29-30 квітня 2026 року на кафедрі англійської філології і перекладу Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (м. Київ, Україна).

(реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ №284 від 10 червня 2022 р.)

General and Specialist Translation / Interpretation: Theory, Methods, Practice: International Conference Papers. Kyiv, 2026. 220 p.

The book contains papers presented by the participants of the 18th International Conference on Theory and Practice of Translation/Interpretation held at the State Non-Commercial Company “State University “Kyiv Aviation Institute” (Kyiv, Ukraine) on 29-30 April 2026.

Editor-in-Chief:

Liana BUDANOVA, Doctor of Pedagogical Science, Professor
(Kyiv Aviation Institute, Ukraine)

Tatiana KHRABAN, PhD (Philology), Associate Professor
(Kyiv Aviation Institute, Ukraine)

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (протокол №3 від 18 травня 2026 р.)

ISBN 978-617-646-477-8

© Колектив авторів

© Державне некомерційне підприємство

«Державний університет «Київський авіаційний інститут», 2026

Анна Ільченко
м. Одеса, Україна

Фаховий переклад як інструмент засвоєння професійного англомовного дискурсу старшим офіцерським складом

Abstract: *The article explores professional translation as a didactic tool for senior officers to master English military discourse during NATO integration. It highlights the specifics of general and naval terminology, emphasizing the necessity of absolute accuracy. The author argues that compiling bilingual glossaries and analyzing authentic NATO documents (STANAGs, OPORDs) develops analytical thinking and ensures operational interoperability. Special attention is given to the critical evaluation and post-editing of AI machine translations. Ultimately, translation skills guarantee commanders' professional autonomy in multinational missions.*

Keywords: *military discourse, professional translation, senior officers, NATO standards, terminology, artificial intelligence, interoperability.*

Вступ. Сучасні геополітичні реалії та курс на інтеграцію Збройних Сил України до структур НАТО вимагають від старшого офіцерського складу не просто базового володіння іноземною мовою, а глибокого розуміння професійного середовища партнерів. Історичний досвід та еволюція підходів до військового перекладу свідчать про його критичну роль у забезпеченні ефективної міжнародної взаємодії [6, с.52]. У цьому контексті фаховий переклад у системі підготовки офіцерів стає не лише кінцевою метою, а й потужним дидактичним інструментом засвоєння англомовного військового дискурсу. Військовий дискурс є складною системою, яка має чітко визначені функціональні особливості, строгу ієрархічність та специфічну прагматику [5, с.32]. Ця система охоплює не лише загальновійськовий контекст, а й вузькоспеціалізовані сфери, зокрема військово-морську, де комунікація додатково регламентується жорсткими міжнародними протоколами, насичена специфічною аббревіатурою та стандартизованою номенклатурою. Його сприйняття вимагає глибокого занурення в особливий комунікативний простір, у якому синтаксична лаконічність, використання імперативних конструкцій та кліше переважають над описовістю. Переклад такого дискурсу пов'язаний із низкою фундаментальних труднощів, адже він не допускає жодної двозначності та вимагає абсолютної точності передачі змісту [8, с.386]. Військова лексика часто характеризується специфічною полісемією та наявністю так званих «хитрих друзів перекладача», невірне тлумачення яких є неприпустимим. Наприклад, англійське дієслово «to

secure» залежно від оперативно-тактичної ситуації може перекладатися як «захопити об'єкт», «організувати охорону», «забезпечити зв'язок» або «надійно закріпити майно чи обладнання» (що є особливо важливим у військово-морському контексті під час підготовки корабля до бою або штурму). Інший показовий приклад – доктринальний термін «control», який у стандартах НАТО найчастіше означає безпосереднє «управління» чи «керівництво», а не пасивний «контроль» чи «нагляд». Найменша хиба у трансляції таких тактичних розпоряджень, навігаційних команд чи технічних характеристик озброєння може призвести до критичних наслідків, дезорганізації управління та зриву бойового завдання.

З огляду на це, процес перекладу під час навчання старшого командного складу має обов'язково супроводжуватися самостійним укладанням та опрацюванням фахових двомовних глосаріїв. Системна робота зі словниками та вузькогалузевими термінологічними базами допомагає кристалізувати еквіваленти та уникнути змістової плутанини. Практика перекладу автентичних матеріалів – таких як керівні стандарти НАТО (STANAG), оперативні накази чи технічні інструкції – дозволяє офіцерам глибше усвідомити структуру та логіку мислення іноземних колег. Зокрема, аналіз та переклад стандартного бойового наказу (OPORD) у форматі з п'яти пунктів (SMEAC: Situation, Mission, Execution, Administration/Logistics, Command/Signal) демонструє слухачам жорстку алгоритмічність та ієрархічність подачі інформації. Через такий лінгвістичний аналіз першоджерел військовослужбовці переймають алгоритми планування та прийняття управлінських рішень, притаманні арміям країн-партнерів. Крім того, цілеспрямована робота з англійськими текстами виступає важливою стратегією культурної та професійної адаптації військовослужбовців до стандартів країн-союзників [10, с.186]. Вільне орієнтування в професійному дискурсі та здатність безпомилково застосовувати стандартизовану англійську фразеологію (наприклад, під час інтенсивного тактичного радіообміну чи в процесі спільного маневрування екіпажів у морі) є базовою передумовою для досягнення оперативної взаємосумісності (interoperability) під час спільних багатонаціональних місій.

Метою статті є аналіз ролі фахового перекладу як дидактичного інструменту засвоєння англійського військового дискурсу старшим офіцерським складом.

Виклад основного матеріалу. Використання перекладу як інструменту навчання базується на поступовому формуванні спеціальних компетентностей, що охоплюють лінгвістичний, соціокультурний та стратегічний виміри військової комунікації [4, с.448]. Для старшого офіцерського складу цей процес виходить за межі механічного пошуку

лексичних відповідників у словнику. Під час аналізу та трансформації фахового тексту відбувається глибоке когнітивне опрацювання матеріалу: офіцер вчиться деконструювати складні синтаксичні моделі (наприклад, багатокомпонентні атрибутивні словосполучення, притаманні технічним описам озброєння чи корабельних систем), зіставляти поняттєві апарати різних військових доктрин та здійснювати точний вибір термінів. На цьому етапі критично важливою стає систематична робота з вузькопрофільними, зокрема англо-українськими військово-морськими та загальновійськовими глосаріями. Відбір правильного еквівалента змушує слухача заглиблюватися у фізику процесу чи тактичну суть явища, що безпосередньо формує аналітичне мислення. Розуміння змісту службових функцій та завдань, що традиційно стоять перед професійними військовими перекладачами, допомагає офіцерам не лише покладатися на сторонню лінгвістичну допомогу, а й самостійно та якісно працювати з першоджерелами [3, с.41]. Йдеться про іноземну документацію, бойові статути (наприклад, серію публікацій Allied Tactical Publication), директиви та оперативні накази. Здатність здійснювати такий переклад – як письмовий, так і швидкий усний аналіз тексту з аркуша – стає критично важливою для командирів, чий тактичні та стратегічні рішення залежать від миттєвого й безпомилкового розуміння багатонаціональних протоколів. До прикладу, під час спільних багатонаціональних навчань (типу PASSEX) здатність миттєво декодувати та перекласти стандартизовану радіограму чи тактичний сигнал безпосередньо визначає успішність маневрування та безпеку екіпажу. Відповідно, сучасні виклики у мовній підготовці потребують інноваційних антропологічних та педагогічних рішень, які б ставили в центр уваги реальні комунікативні потреби того, хто навчається [11, с.172]. Серед таких дієвих рішень – категоричний відхід від пасивного читання абстрактних текстів на користь моделювання реальних ситуацій штабної роботи. Наприклад, переклад у форматі підготовки щоденного звіту про ситуацію (SITREP) або симуляція роботи багатонаціональної групи планування (syndicate), де офіцер повинен швидко опрацювати англomовний наказ вищого командування та донести його суть рідною мовою до своїх підлеглих. У таких умовах переклад перестає бути суто академічною справою і виступає повноцінним інструментом оперативного управління, проявом лідерства та запорукою професійної автономії у міжнародному військовому середовищі. Одним із найскладніших та найвідповідальніших аспектів є робота з термінологією. Сучасна військова термінологія динамічно розвивається під впливом безперервного технологічного прогресу та появи новітніх видів озброєння (наприклад, автономних безекіпажних систем чи засобів радіоелектронної боротьби), тому її

адекватне відтворення українською мовою є постійним викликом [2, с.189]. Це особливо помітно під час імплементації керівних документів та злиття вітчизняних терміносистем зі стандартами НАТО (зокрема, з офіційним глосарієм термінів та визначень ААР-06), де кожна дефініція має суворо регламентоване значення і не терпить вільного трактування.

Відповідно, особливості перекладу військового дискурсу рідною мовою вимагають від офіцера не лише знання поверхневих словникових відповідників, а й глибокого розуміння широкого тактичного чи стратегічного контексту [9, с.375]. Багатозначність англосовної військової лексики може призвести до хибних рішень, якщо під час перекладу не враховується специфіка конкретного виду збройних сил – від сухопутних операцій до дій військово-морських сил, де традиційно функціонує власна, унікальна номенклатура. Наочним прикладом такої небезпечної багатозначності є переклад базових лексем. Так, термін «draft» у загальному військово-адміністративному розумінні перекладається як «призов» або «проект документа», тоді як у військово-морському дискурсі це критичний навігаційний параметр – «осадка корабля». Аналогічно, лексема «comrapu» в сухопутних військах означає тактичний підрозділ («рота»), а на флоті сталий вираз «ship's comrapu» перекладається виключно як «екіпаж корабля». Інший яскравий приклад – слово «bridge», що для інженерних військ означає споруду («міст»), а для військових моряків є головним командним пунктом – «ходовим містком». Принципи розвитку термінологічних навичок, що успішно застосовуються під час підготовки фахівців інших високоточних галузей (наприклад, медицини), є абсолютно релевантними й для військових: системна робота з профільною лексикою дозволяє надійно структурувати знання [7, с.1439]. Ця паралель не є випадковою, адже обидві сфери функціонують в умовах нульової толерантності до лексичних помилок. Як хибний переклад діагнозу чи дозування препарату несе пряму загрозу життю, так і найменша неточність у трансляції координат цілі, технічних характеристик озброєння чи навігаційного попередження може призвести до непоправних наслідків на полі бою або в морі. З огляду на це, залучення самих слухачів до процесу створення, редагування та постійного оновлення спеціалізованих двомовних глосаріїв військової та військово-морської термінології перетворюється на дієвий метод глибокого засвоєння професійного дискурсу. Замість пасивного заучування готових списків слів, старші офіцери виступають у ролі дослідників: вони самостійно здійснюють термінологічний пошук під час опрацювання автентичних настанов, виокремлюють ключові поняття та підбирають максимально точні українські еквіваленти. Наприклад, укладання тематичних словників із питань боротьби за живучість корабля

(damage control), логістичного забезпечення чи тактичного маневрування змушує офіцера аналізувати не лише сам термін, а й його сполучуваність та жорсткий контекст використання у документах НАТО. Орієнтація на затверджені професійні стандарти (зокрема вимоги мовної компетентності за шкалою STANAG 6001) та діючі керівні документи допомагає чітко окреслити вимоги до якості такого перекладу в навчальному процесі [2, с.74]. Такий підхід переводить оцінювання роботи з текстом із категорії академічної успішності у площину оперативної придатності, гарантуючи, що командний склад володітиме мовою союзників на рівні, необхідному для бездоганної координації спільних дій як у багатонаціональному сухопутному штабі, так і у складі об'єднаної корабельної тактичної групи.

В епоху стрімкої цифровізації та автоматизації багатьох штабних процесів підготовка до майбутніх професійних викликів безальтернативно вимагає впровадження інновацій в освітній процес вищої військової школи [12, с.128]. Це стосується не лише оновлення змісту навчання, а й імплементації новітніх лінгвістичних інструментів. У цьому контексті постає закономірне дискусійне питання про роль сучасних технологій та штучного інтелекту: чи можуть вони повноцінно функціонувати як надійні носії мови у вузькоспеціалізованому, часто непередбачуваному середовищі військових операцій [1, с.115]. Хоча машинні алгоритми здатні миттєво обробляти великі масиви даних, вони часто позбавлені прагматичного розуміння ситуативного контексту, що є критично важливим при роботі з бойовими наказами чи оперативними стандартами. Саме тому для старшого офіцерського складу вміння не просто покладатися на цифрові алгоритми, а критично оцінювати машинний переклад військово-морської та загальновійськової документації стає нагальною потребою. Навичка фахово його редагувати (здійснювати так зване професійне постредагування), зв'язати згенеровані терміни із затвердженими глосаріями та виправляти логічні чи лексичні хиби штучного інтелекту стає ще одним важливим, аналітико-прикладним етапом глибокого засвоєння англійського дискурсу. Такий підхід тренує мовну пильність, розвиває критичне мислення та гарантує, що за будь-яких умов остаточне управлінське рішення та відповідальність за точність комунікації завжди залишатимуться за офіцером-професіоналом. Отже, фаховий переклад у системі мовної підготовки вищого командування є невіддільною складовою формування професійної компетентності. Він забезпечує не лише лінгвістичну точність, а й системне розуміння військової специфіки, виступаючи надійним містком для повноцінної інтеграції українських офіцерів у міжнародне професійне середовище.

Висновки. Отже, фаховий переклад у системі мовної підготовки старшого офіцерського складу виступає не лише засобом відтворення

змісту англомовних військових текстів, а й ефективним дидактичним інструментом формування професійної комунікативної компетентності. Робота з автентичними документами НАТО, оперативними наказами та технічною документацією сприяє глибшому розумінню структури військового дискурсу, логіки ухвалення управлінських рішень і специфіки термінологічних систем союзницьких армій. Важливим компонентом такого навчального процесу є системна робота з військовою термінологією, зокрема укладання та аналіз двомовних глосаріїв, що дозволяє структурувати фахові знання, розвивати аналітичне мислення та уникати термінологічної неоднозначності. Переклад автентичних матеріалів також сприяє формуванню стратегічних, лінгвістичних і соціокультурних компетентностей, необхідних для ефективної взаємодії у багатонаціональному військовому середовищі. Особливої уваги потребує інтеграція сучасних цифрових інструментів і систем машинного перекладу у процес мовної підготовки. Водночас ефективне використання таких технологій можливе лише за умови розвитку у військовослужбовців навичок критичної оцінки та професійного постредагування машинного перекладу, що забезпечує точність передачі змісту та відповідність термінології стандартам НАТО. Таким чином, фаховий переклад у навчальному процесі виступає важливим чинником формування професійної автономії офіцерів, здатності працювати з іноземномовними джерелами та забезпечувати точну комунікацію в умовах багатонаціональних військових операцій. Його системне впровадження у підготовку старшого офіцерського складу сприятиме підвищенню рівня оперативної взаємосумісності та ефективній інтеграції Збройних Сил України до міжнародного безпекового простору.

Література

1. Levytska A. Linguistic rubicon: Can artificial intelligence be a bearer of language. *Modern trends in the development of economy, technology and industry*. 2024. P. 114–115.
2. Балабін В. В. Досвід розроблення професійного стандарту військового перекладача. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Германістика та міжкультурна комунікація*. 2018. № 2. С. 70–74.
3. Балабін В. В. Зміст службових функцій та завдань військового перекладача. *Філологічні трактати*. 2018. Т. 10. № 2. С. 35–41.
4. Балабін В. В. Спеціальні компетентності військового перекладача. *Мова і культура*. 2018. С. 448–452.

5. Бугайчук О. Функціональні особливості військового дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія.* 2023. № 18 (86). С. 28–32.

6. Жукова А., Сергієнко Т., Шоптенко В. Історичні передумови та розвиток військового перекладу: від витоків до сучасних підходів. *Освіта. Інноватика. Практика.* 2025. Т. 13. № 2. С. 48–52.

7. Ільченко А., Циба А. Розвиток термінологічних навичок у майбутніх медиків: практичні орієнтири для викладання англійської мови. *Вісник науки та освіти.* 2025. С. 1431–1439.

8. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.* 2021. Т. 33. С. 369–386.

9. Куракіна І., Сітко А. Особливості перекладу військового дискурсу українською мовою. *Матеріали конференцій МНЛ.* 2025. С. 374–375.

10. Левицька А. І. Стратегії викладання англійської мови для культурної адаптації українців у країні оселення. *Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку.* 2024. С. 185–186.

11. Левицька А. І. З'єднуючи світи: антропологічні рішення для сучасних викликів у навчанні мови. *Innovative Solutions to Modern Scientific Challenges.* 2024. С. 168–172.

12. Левицька А. І. Інновації у професійній освіті 2025: підготовка до майбутнього ринку праці. *Сучасні гуманітарні дискусії.* 2024. Т. 2. № 2. С. 122–128.